

СУЧАСНІ ФАКТОРИ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ ЯК ВТІЛЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ТА ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНИХ ПРОБЛЕМ УКРАЇНИ

Україна сьогодні – це держава важливих суспільних трансформацій, що охоплюють усі сфери життя країни і відбуваються на фоні підвищеної міграційної активності населення. Причини цієї активності різні, проте науковці виділяють декілька найзагальніших і найважливіших груп причин міграції людей, які визначаються як фактори міграцій.

Детальне дослідження факторів міграції, характерних для її різних типів, є важливим з огляду на необхідність ефективного регулювання процесу міграції населення, формування правильної міграційної політики, спрямованої на покращення соціально-економічного розвитку України, з огляду на що актуальним є глибше вивчення сучасних факторів міграції.

Вивченню причин виникнення міграцій населення присвячені праці відомих дослідників міграцій Ю. Римаренка, Л. Рибаківського, В. Переведенцева, О. Малиновської, О. Хомри, І. Прибиткової, С. Касла та М. Мюллера, Е. Равенштайна.

На нашу думку сьогодні важливим є узагальнення існуючих уявлень про фактори міграції населення з урахуванням нових тенденцій світового розвитку, висвітлення різних поглядів на їх класифікацію, визначення та групування головних факторів міграції сьогодення, виокремлення основних факторів зовнішньої та внутрішньої міграції.

Сучасна світова ситуація характеризується розвитком інформаційно-комунікаційних і транспортних технологій, попитом на дешеву робочу силу на ринках праці економічно розвинутих держав та високим рівнем безробіття у малорозвинених країнах, швидким розвитком процесу глобалізації, що безпосередньо впливає на бажання людей мігрувати.

Міграція населення сьогодні – це складне суспільне явище, яке зумовлюється різними за своєю природою факторами, тобто сукупністю достатньо загальних і глибоких причин, специфічних для явища міграції.

Нині існує значна кількість класифікацій факторів міграції населення. З огляду на умовність будь-якої класифікації останні можна поділити на суб'єктивні (психологічні) та об'єктивні (природні та суспільні); фактори, які: не піддаються управлінню (географічне положення та природні умови); підлягають лише опосередкованому управлінню (рівень економічного розвитку території, наявність соціальної інфраструктури, склад населення); безпосередньо можуть моделюватися державою. Також виділяють фактори, що відносяться до розвитку людини (її соціальний розвиток і природний рух населення), і фактори, що відносяться до розвитку умов її життя (природно-географічні, науково-технічні, економічні; характер суспільних відносин, рівень розвитку культури та охорони здоров'я).

Крім того, виокремлюють постійно діючі (природні умови, транспортно-географічне положення), тимчасові (генетичний, етнічний та демографічний склад населення) та змінні (економічні) фактори. Поширена класифікація, що ділить їх на економічні та неекономічні [1,2,4,5]. Потужним фактором міграції нині є глобалізація.

Всі фактори міграції тісно взаємопов'язані та взаємодіють між собою. Головні ж причини міграції – бідність, війни, голод і репресії, демографічні проблеми, обмежені ресурси, нерівність в заробітній платні і доходах у різних державах, зростаюча урбанізація, відсутність перспектив зайнятості, борги країн громадянства тощо.

З огляду на проаналізовані існуючі підходи до класифікації факторів міграції населення, можна визначити ті, що, на нашу думку, є сьогодні основними. Таким чином, **фактори міграції населення діляться на ті, що діють на макро-, мезо- та мікрорівнях**, тобто відповідно на світовому, державному (регіональному) та індивідуальному рівнях.

Основними факторами міграції на **макрорівні** є глобалізація, нерівномірність розвитку держав, НТП та сама міграція. Чільними факторами **мезорівня** є природно-географічні, політичні, економічні, етнічні, демографічні фактори, розвиток галузей соціальної інфраструктури та криміногенна ситуація. Факторами, що є головними на **мікрорівні** є фактори розвитку людини й особистісні фактори (рисунок 1).

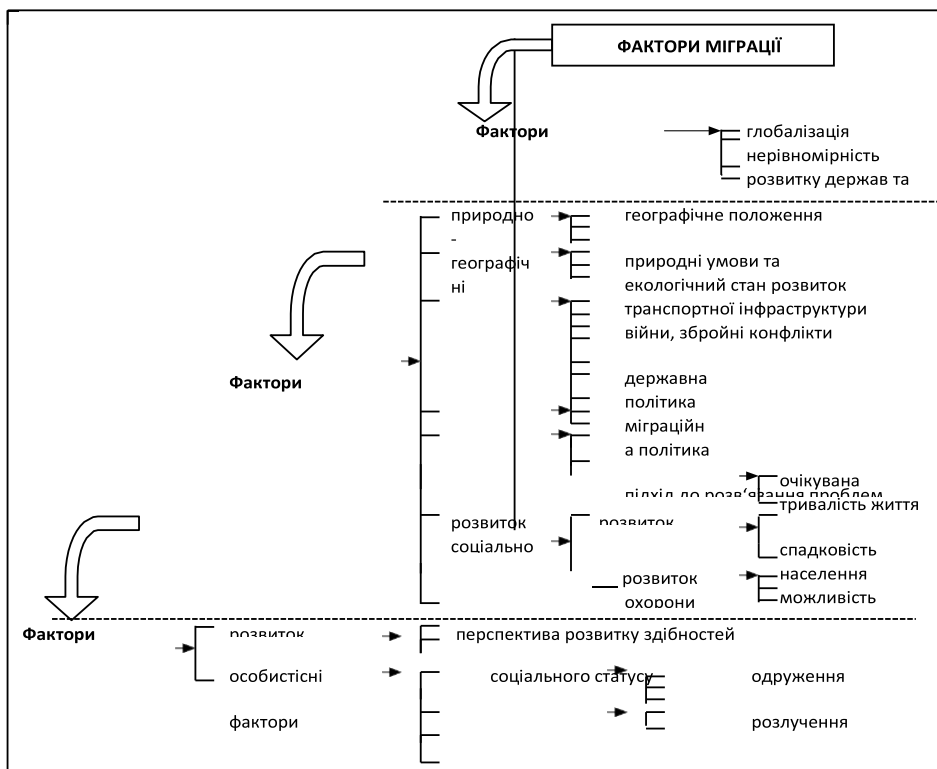

Рисунок 1. Класифікація сучасних факторів міграції населення
/Складено автором/

Фактори, які впливають на прийняття людиною рішення мігрувати відрізняються залежно від напрямку міграції: зовнішнього чи внутрішнього. Чітке визначення факторів, які є основними при міждержавних та міжрегіональних міграціях не може бути сталим, адже кожен випадок є особливим, тому умовно можна вважати що при зовнішніх міграціях вирішальне значення мають фактори макро- (глобалізація, нерівномірність розвитку держав, НТП, міграція) та мезорівнів (політичні, економічні, етнічні, природно-географічні фактори). При внутрішніх міграціях основними є фактори мікро- (розвитку людини та особистісні фактори) та мезорівнів (економічні, розвиток соціальної інфраструктури, природно-географічні, етнічні, криміногенна ситуація в регіоні, демографічні тощо).

Зупинимось більш детально на факторах міграцій в регіонах України, зокрема, та в країні, в цілому.

Як показують дослідження, сьогодні основними причинами посилення міграційних переміщень в Україні є: структурна перебудова економіки та економічні мотивації; нерівномірність розміщення продуктивних сил; розширення зовнішньоекономічних зв'язків України; погіршення екологічної ситуації в окремих регіонах; інтенсифікація інтеграційних процесів на національному ґрунті; лібералізація процедур еміграції та імміграції; криміналізація суспільства тощо [6].

Якщо говорити про ситуацію в регіонах України, то варто зауважити, що найбільш поширеним типом міграції українців є трудова міграція. Зумовлена така ситуація низьким рівнем зарплат, недостатньою кількістю робочих місць, соціально незахищеністю населення. Так, відомо, що чимало українців із західних регіонів нашої держави (Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська, Тернопільська області) виїжджають за кордон (у Польщу, Італію, Португалію, Іспанію) і працюють там на непрестижних роботах (прибиральницями, кухарками, нянями, будівельниками тощо) задля того, щоб їхні родини, які залишаються на батьківщині, могли краще жити, для того, аби заробити грошей для навчання та влаштування майбутнього своїх дітей, для того, щоб у перспективі придбати собі житло, побутову техніку тощо. Схожа ситуація спостерігається і в східних регіонах України. Змінюється лише напрямок міграційних потоків – люди їдуть переважно до Росії.

Актуальність вирішення проблеми повернення українців додому і працевлаштування їх на батьківщині сьогодні важко переоцінити. Для цього необхідно уважно і глибоко вивчати рушійні сили – фактори міграції населення, а головне – долати соціально-економічні диспропорції в розвитку регіонів нашої держави, що змушують людей мігрувати.

Отже, сьогодні виділяють багато факторів міграції населення. Всі вони знаходяться у складній взаємодії, посилюючи і послаблюючи дію один одного, змінюючись залежно від типів міграцій. Основи численних класифікацій факторів міграції населення закладені іще корифеями міграційних досліджень. Проте, із ходом історії з'являються нові фактори, що змушують людей змінювати місце свого проживання, деякі фактори, навпаки, втрачають свою силу, що

зумовлює необхідність подальшого поглиблення і вдосконалення теорії факторів міграції населення та є для нас перспективним напрямком дослідження в майбутньому.

Список літератури:

1. Малиновська О. А. Мігранти, міграція та Українська держава: аналіз управління зовнішніми міграціями / НАДУ при Президентіві України. – К.: Видавництво НАДУ, 2004. – 236 с.
2. Переведенцев В. И. Методы изучения миграции населения / АН СССР, Ин-т международного рабочего движения. – М.: Наука, 1975. – 232 с.
3. Ровенчак О. А. Проблема вивчення міграції та її зв'язку з процесами глобалізації в соціології // Український соціум. – 2005. – № 4. – С. 35-45.
4. Рыбаковский Л. Л. Региональный анализ миграций. – М.: Статистика, 1973. – 160 с.
5. Социальные факторы и особенности миграции населения в СССР / АН СССР, Ин-т социологических исследований/ Рыбаковский Л.Л., Чураков В.Я. (ред.). – М.:Наука,1978.–144 с.
6. http://www.vuzlib.net/me_kne

